Analiza economică a mișcării mesianice timpurii

Aurelian-Petruș PLOPEANU*

Key-words: *Christianity, polytheism, social network, urban class, cultural continuity*

1. Introducere

Indiferent din ce unghi este văzută religia, ca fenomen cultural (Kaspar von Greyerz), ca sistem de simboluri construit social (Thomas Luckmann), ca sentiment și nu ca emoție subiectivă, ca raport al necondiționalului aflat deasupra rațiunii umane limitate (Schleiermacher), ca potențare a vieții spirituale pentru religia însăși, în sensul trangresiunii transcendentalului către spațiul material-mundan (Nae Ionescu), importanța ei în modelarea societății umane este indubitabilă.

Se pune întrebarea obiectivă: cum a apărut creștinismul? Este întrebarea esențială la care se încearcă să se ofere răspunsuri și reflecții din perspectiva științei economice actuale. O seamă întreagă de întrebări consubstanțiale derivă din interogația bazală de la începutul textului și nasc, firesc, direcții aparent diferite și întortocheate. Merită expuse câteva dintre aceste întrebări care se doresc lămuritoare din perspectiva omului de știință (post)modern. Astfel, este interesant să aflăm de ce o mișcare mesianică marginală din estul Imperiului Roman a reușit să devină vizibilă într-un mediu politeist, multireligios (care reprezenta regula), în condițiile în care majoritatea sistemelor religioase necreștine erau protejate și chiar susținute de către împărați. Apoi, am încercat să oferim un set de elemente critice care au marcat evoluția nemaiîntâlnită în istorie prin magnitudinea și proiecțiile teologice propovăduite. Astfel, plecând de la gândirea lui Jaroslav Pelikan (1987), Rodney Stark arată că doctrina creștină le-a oferit celor năpăstuiți de soartă, celor săraci și celor fără adăpost, speranță și caritate; celor străini și nou-veniților într-o nouă comunitate – apropiere și atașament; orfanilor și văduvelor – un sens nou și extins dat ideii de familie; orașelor despărțite de interminabile dispute violente pe criterii entice – o nouă perspectivă pentru solidaritate socială (Stark 1997: 161). Alte ipoteze pe care am dorit să le analizăm au fost legate de modalitatea practică și ideatică prin care creștinismul a eliminat monopolul politeismului și cum a ajuns, în timp, religia dominantă pentru civilizația occidentală. În acest sens, merită subliniat fragmentul din scrisoarea unui demnitar roman din secolul al II-lea d.Cr., Antonius

*Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România.

„Philologica Jassyensia”, An X, Nr. 1 (19), 2014, Supliment, p. 639–647.

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

Pius, citat prezentat de Horia-Roman Patapievici în conferința Edictum Dei, "Dumnezeu și experiența modernității", susținută la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca:

> Căci creştinii nu se disting de ceilalţi oameni nici prin ţară, nici prin limbă, şi nici prin îmbrăcăminte. Ei locuiesc în cetăţile greceşti sau barbare, după cum i-a hărăzit soarta fiecăruia, conformându-se obiceiurilor locului de îmbrăcăminte, hrană şi mod de viaţă. Oferind, în acelaşi timp, exemplul minunatei lor forme de viaţă socială considerată de toţi a fi incredibilă – neverosimilă. Ei trăiesc fiecare în propria patrie, dar ca şi cum ar fi străini. Se achită cu toţii de toate îndatoririle lor de cetăţeni şi suportă toate sarcinile ca şi când ar fi străini. Orice pământ străin le este patrie şi orice patrie un pământ străin. Ei se căsătoresc ca toată lumea, au copii, dar nu-şi abandonează nou-născuţii. Ei îşi impart masa, dar nu şi patul. Ei sunt alcătuiţi din carne, dar nu trăiesc potrivit cărnii. Ei îşi duc viaţa pe pământ, dar sunt cetăţeni ai cerului. Ei respectă legile stabilite, dar cu felul lor de viaţă se ridică deasupra legilor. Ei îi iubesc pe toţi şi sunt persecutaţi de către toţi. Într-un cuvânt, creştinii sunt în lume ceea ce sufletul este în corp. Sufletul iubește carnea, carnea îl detestă. Și-și iubește membrele, așa cum creștinii îi iubesc pe cei care îi urăsc. Sufletul este închis în corp, dar sufletul este cel care susţine corpul. Tot așa, și creștinii sunt ţinuţi în lume ca într-o închisoare, dar ei susţin lumea. Dumnezeu le-a atribuit o poziție atât de înaltă, încât nu le este îngăduit să o abandoneze[1].

Ultima încercare a articolului de față a vizat demonstrarea ideii potrivit căreia creștinismul a fost o mișcare religioasă *naturaliter* urbană.

2. Creștinismul, de la statut marginal la unul cvasi-dominant

În sprijinul afirmației cum că, la debutul său, creștinismul era doar o mișcare marginală cu extrem de puțini adepți stau date empirice care confirmă cele spuse. În acest sens, se estimează că în jurul anului 40 d.Cr. numărul creștinilor era de doar 1.000 de suflete, zece ani mai târziu crescând până la 1.400 de oameni! Se consideră că populația totală la care se raportează populația proto-creștină era de aproximativ 60 de milioane de persoane. Evoluția ascendentă evidentă are loc mai ales după anul 50 d.Cr., astfel că în jurul anului 350 d.Cr. asistăm la o majoritate a creștinilor în Imperiul Roman, ceea ce corespunde cu tezele susținute de numeroase personalități, precum Harnack (1908).

Tabelul 1. *Evoluția numărului creștinilor, secolele I-IV d.Cr.*

Anul	**Număr de creștini**	**Procent în totalul populației Imperiului Roman**
40	1.000	0,0017
50	1.400	0,0023
150	40.496	0,07
250	1.171.356	1,9
350	33.882.008	56,5

Sursă: Stark 1997: 7.

[1]http://www.edictum.ro/dumnezeu-si-experienta-modernitatii-v/

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

Pe de altă parte, trebuie să confruntăm datele lui Rodney Stark cu cele oferite de sursele scripturale. Conform acestora, putem considera fără teama de a mistifica adevărul ştiinţific faptul că deja în jurul anului 50 d.Cr. numărul creştinilor este de câteva mii. În acest sens, în Faptele Apostolilor găsim cifre importante. În Duminica Cinzecimii, Sfântul Petru botează în jur de 3.000 de suflete, putându-se vorbi despre prima comunitate creştină (Faptele Apostolilor, 2, 41). Prima călătorie misionară a Sfântului Pavel (45-48 d.Cr.) în Fenicia, în Cipru şi în Antiohia înregistrează numeroase convertiri la creştinism (Faptele Apostolilor, 11, 19-21) Apoi, alte călătorii misionare ale Sfântului Apostol Pavel au avut darul să aducă la noua credinţă un număr important de credincioşi. Spre pildă, în Atena, Tesalonic sau Corint, un număr important de eleni devin creştini. (Faptele Apostolilor, 17, 1-34) La Efes, Sfântul Pavel botează 12 bărbaţi (Faptele Apostolilor, 19, 1-7)

În aceeaşi măsură, această tendinţă pare să corespundă şi cu conjectura lui Shirley Jackson Case (1925) care demonstra că edictul de toleranţă religioasă de la Milan din 313, promulgat de împăratul Constantin, a asigurat Bisericii creştine libertate deplină în Imperiul Roman. În literatura romană, creştinii apar sub denumirea de „hetaeriae", adică organizaţii sau asociaţii politice sedițioase (Flinn, 2007: 29). Aceasta după ce, înaintea lui Constantin, alţi împăraţi romani, după lungi persecuţii împotriva creştinilor, au realizat că este în interesul statului o asemenea toleranţă religioasă[2].

În acest sens, merită amintite cuvintele lui Shirley Jackson Case (1928) potrivit cărora:

> Se percepe foarte uşor baza reală pentru dovada de bunăvoinţă a lui Constantin pentru creştinism. În primul rând, există o atitudine caracteristică unui împărat care are nevoie şi caută suport supranatural pentru guvernarea sa şi, în al doilea rând, există o recunoaştere a faptului că elementul creştin în cadrul populaţiei este acum atât de mare şi că sprijinul său pentru Constantin şi Licinius în conflictul lor cu rivalii care încă se opuneau creştinismului este atât de preţuit, încât împăraţii sunt gata să dea credit Dumnezeului creştin pentru exercitarea unei măsuri de putere supranaturală aflată pe picior de egalitatecu ceilalţi zei ai Statului (Case 1928: 62).

3. Rolul femeii în creşterea demografică a creştinismului

O altă teorie pe care s-ar putea sprijini evoluţia demografică consistentă în decursul timpului a creştinismului - şi a procesului său de convertire - este aceea a reţelelor sociale deschise, bazate pe o structură de conexiuni interpersonale directe, profunde şi familiare (Stark, 1997: 20).

În acest context, rolul femeii în creşterea demografică a creştinismului merită subliniat. Rodney Stark (1997) evidenţiază rolul privilegiat pe care l-a avut femeia creştină în societate în comparaţie cu lumea greco-romană. Iar poziţia sa în înalta societate creştină a permis convertirea bărbaţilor şi asigurarea unei protecţii speciale pentru Biserică. În primele cinci secole, deşi stigmatizaţi, primii creştini au fost destul de protejaţi în faţa diverselor represiuni.

[2] Noţiunea modernă de stat apare abia în jurul secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea, folosirea acesteia în contextul Antichităţii este pur formală, desemnând instituţiile sau autorităţile legale ale vremii, fie ele politice sau militare.

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

În lumea greco-romană, numărul bărbaților îl depășea categoric pe cel al femeilor, nivelul fertilității fiind foarte scăzut datorită numărului mic de căsătorii. Să nu uităm însă că Platon și Aristotel erau promotorii legali ai unei politici publice pentru controlul demografic al populației, așa cum în China contemporană există politica unicului copil sau impozitarea suplimentară pentru depășirea limitei legale. Diferența față de exemplul actual era că vechii greci practicau infanticidul, ceea ce conducea la o rată a fertilității extrem de scăzută. Or, creștinismul a fost prima mișcare ce a vizat interzicerea infanticidului și a avorturilor. Ratele de fertilitate au crescut, impactul demografic fiind substanțial în favoarea religiei creștine. De asemenea, erau condamnate divorțul, incestul, infidelitatea într-un mariaj și poligamia, ceea ce a permis o mai mare stabilitate, egalitate și siguranță pentru femeie în societate (Stark, 1997: 104).

Astfel, în lumea creștină exista un număr mai mare de femei, fapt care a permis apariția căsătoriilor exogame cu bărbații din lumea greco-romană. În acest sens, prin noile convertiri realizate, mișcarea creștină înregistra o evoluție ascendentă remarcabilă din punct de vedere demografic (*Ibidem*: 128).

4. Teza proletară și teza cultă

Numeroase voci și reputate personalități din sfera academică, precum Ernst Troeltsch (1911) sau Erwin Goodenough (1931), au sugerat că fiecare mișcare religioasă a avut adeziunea și a fost stimulată de straturile cele mai de jos ale societății, adică din partea celor oprimați sau persecutați.

> Încă și mai evident, o indicație a indezirabilității creștinismului în ochii romanilor a fost faptul că convertiții săi au fost atrași, într-o majoritate covârșitoare, din cele mai de jos clase ale societății. Atunci, ca și acum, clasele conducătoare au fost neliniștite din cauza unei mișcări care a adus într-o organizație strâns unită și secretă servitori și sclavi ai societății (Goodneough 1931: 37).

Această teză proletară și-a găsit numeroși critici înverșunați, precum E.A. Judge, care demonta argumentat ideea fundamentală potrivit căreia grupurile de creștini erau cristalizate în straturile inferioare ale societății (Judge, 1960: 52).

Acelașiautorevidențiazăfaptulcă:

> Departe de a fi un grup social slab, atunci [...] creștinii au fost dominați de un grup social pretențios din cadrul populației orașelor mari. Dincolo de faptul că ei par să fi apelat la o circumscripție largă, probabil reprezentând persoane dependente în întreținerea familiilor membrilor de conducere. Dar membrii dependenți ai familiilor urbane nu au fost în niciun caz grupul cel mai devalorizat al societății. În cazul în care le lipsea libertatea, ei s-au bucurat în continuare de securitate și de prosperitate moderată. Țăranii și indivizii aflați în sclavie legați de pământ au fost categoriile cele mai defavorizate. Creștinismul le-a lăsat în mare parte neatinse (*Ibidem*: 60).

Mai mult decât atât, în estul Mediteranei, membrii aristocrației romane reprezentau o fracțiune extrem de mică din totalul populației (*Ibidem*: 52).

Alți critici ai tezei proletare au fost Adolf Harnack (1908), dar și marxistul Heinz Kreissig (1967), Robin Scroggs (1980), Jean Danielou, Henri Marrou, Robert M. Grant (1977), Abraham J. Malherbe (1977), GerdTheissen (1982), Marta Sordi (1986), Robin Lane Fox (1987) sau Victor Paul Furnish (1988). Cu toții aduc

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

argumente care demontează viziunea proletară, demonstrând rolul primordial jucat de clasa de mijloc și de cea mai privilegiată în emanciparea creștinismului primordial, evidențiind impactul susținătorilor bogați ai mișcării mesianice și arătând faptul că învățăturile și filosofia religioasă nu puteau fi transmise decât unui public educat ce nu putea fi întâlnit decât în straturile înalte ale societății; totul culminează cu ideea lui W.M. Ramsey care sugerează că mișcarea creștină

> s-a răspândit întâi în rândul celor educați mai rapid decât în rândul celor needucați; nicăieri nu a avut un punct de sprijin mai puternic [...] decât în familia și la curtea împăraților (Ramsey 1979, 57).

Ultima afirmație vine în sprijinul teoriei lui Wayne Meeks (1983) care considera că noii convertiți la o mișcare religioasă trebuie să aparțină unei clase sociale privilegiate astfel încât să înțeleagă sensurile profunde ale noii dogme și să caute un sens superior pentru existență. Putem afirma chiar că mișcarea creștină a fost una cultă, care, după minunea Învierii, a reușit să se eticheteze individual, să aibă o identitate solidă proprie și să se elibereze din chingile unei mișcări sectare în interiorul iudaismului, așa cum fusese la început (Stark, 1997: 44). Aceasta deși o serie întreagă de convertiri iudaice au avut loc până prin secolul al IV-lea d.Cr.

5. Teza continuității culturale

Teza continuității culturale pe care se sprijină o nouă mișcare religioasă este analizată în sensul în care

> Oamenii sunt mult mai dispuși să adopte o nouă religie în măsura în care aceasta își păstrează continuitatea culturală cu religia/religiileconvențional(e), cu care sunt dejafamiliarizați (Stark 1997: 137).

Se consideră că procesul de continuitate culturală a teologiei iudaice reprezintă baza pentru evoluția ulterioară a creștinismului.

De reținut este și elementul inovativ care a marcat o diferențiere categorică față de religiile păgâne dominante. Spațiul greco-roman beneficia de o reglementare religioasă scăzută; din acest motiv, exista un pluralism extensiv de religii. În secolul I d.Cr. se vorbește chiar de un pluralism mistic excesiv (Dodds, 1970). Conform lui Ramsey MacMullen (1981), existau între zece și cincisprezece zei venerați în temple dispuse geografic aproape peste tot.

Acest model ar semăna cu cel al firmelor exclusive și al celor non-exclusive. Politeismul din spațiul greco-roman desenează scenariul aferent firmelor non-exclusive. Etosul moral și religios juca un rol infim în societate, de vreme ce dominantele filosofice ale vremii sunt epicurismul, stoicismul și panteismul. În timpul lui Diocleţian (244-311), zeii păgâni rămân o prezență constantă și substanțială în societate, pe când creștinii sunt persecutați violent. (Stark, 1997: 183)

Pe acest fond, în anul 313, în timpul împăratului Constantin, apoi cu prilejul aplicării Edictului de la Tesalonic (380), după tiparul firmei exclusive care le elimină pe cele non-exclusive, Creştinismul se impune în interiorul Imperiului Roman. Și devine tolerat după secole de persecuții, începute cu Nero (54-68

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

d.Cr.) și culminând cu Galeriu (303-311 d.Cr.) sau Iulian Apostatul (361-363 d.Cr.). Cu toate acestea, politeismul nu dispare complet, continuând să coexiste și să persiste în anumite zone până spre secolul al VI-lea. Spre exemplu, Academia ateniană a lui Platon este închisă abia la începutul secolului al VI-lea d.C., mai exact în anul 529 d.C. (Stark, 1997: 185).

Calitatea unei asemenea tipologii de firmă exclusivă rezidă în forța organizatorică superioară, resurse financiare și logistice ridicate și o doctrină religioasă care oferea cel mai bine recompense credibile atât pe lumea aceasta, cât și pentru cea de dincolo (*Ibidem*: 204).

Un asemenea deznodământ pare să se supună legității conform căreia, pe măsură ce societățile îmbătrânesc, capătă o dispunere geografică mai largă și devin mai cosmopolite; acestea vor venera tot mai puțini zei, dar cu o anvergură mai mare (*Ibidem*: 201).

Spre sfârșitul secolului al IV-lea d.Cr., creștinismul devine religie de stat grație împăratului Teodosie cel Mare (379-395 d.Cr.) și în virtutea unui set de valori și elemente morale imuabile care au dus la superioritate doctrinară. Ceea ce a marcat categoric mișcarea creștină în raport cu politeismul au fost, din punct de vedere doctrinar, afirmarea noțiunilor, nemaiîntâlnite până atunci, de dragoste creștină și de milă/caritate, elemente care se mulau pe o stare precară sub aspect fizic și moral a societății. Cu alte cuvinte, raportul dintre mundan și supranatural nu se mai limita ca până atunci doar la un schimb rece, uneori imoral, fără implicare emoțională, de tip contractual, ci la unul care implica o profunzime extraordinară atât pe orizontala, cât și pe verticala micro- și macrocosmosului. După cum dragostea Creatorului s-a manifestat prin sacrificiul suprem al lui Iisus pe cruce, așa și oamenii trebuie să-și iubească aproapele, dar și pe dușmani. În acest sens, merită subliniat că:

> Căci flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc; însetat am fost şi Mi-aţi dat să beau; străin am fost şi M-aţi primit; gol am fost şi M-aţi îmbrăcat; bolnav am fost şi M-aţi cercetat; în temniţă am fost şi aţi venit la Mine. Atunci drepţii Îi vor răspunde, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând şi Te-am hrănit? Sau însetat şi Ţi-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin şi Te-am primit, sau gol şi Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniţă şi am venit la Tine? Iar Împăratul, răspunzând, va zice către ei: Adevărat zic vouă, întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei prea mici, Mie Mi-aţi făcut (Mt., 25, 35-40; Biblia 1988: 34-35).

Ideea centrală este cădragostea constituie esența creștinismului, definiția specifică atribuită supranaturalului și singura virtute escatologică care rezistă presiunii și trecerii perisabilului, devenind seva vieții de după moarte (Thermos 2012: 26).

6. Creștinismul, o mișcare *naturaliter* urbană?

Max Weber preciza că toate calitățile specifice creștinismului, privit ca religie a mântuirii, au constituit hrana care să-l stimuleze să crească în viitor esențialmente în mediul urban, acolo unde s-au creat și dezvoltat noi mișcări religioase, în contrast cu cele magice sau formale impuse de puterile feudale dominante (Weber, 1978: 472).

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

Atât Max Weber, Harnack, cât și autori mai recenți precum Wayne Meeks (1983) considerau creștinismul timpuriu o mișcare religioasă *naturaliter* urbană, punând accent nu pe comunitățile umane *per se*, ci pe numărul de locuitori care populau aceste centre urbane. Autorul arată că, la un deceniu de la răstignirea lui Iisus, cultura rurală din Galileea și Palestina a fost uitată, lăsând loc celei urbane de sorginte greco-romană, care a devenit astfel leagănul și mediul dominant de manifestare ale culturii creștine (Meeks, 1983: 11).

Orașele greco-romane, cu mici excepții, erau slab populate și se întindeau pe suprafețe reduse. Expansiunea creștinismului în aceste orașe s-a realizat în proporții diferite și cu o temporalitate inegală. Cele mai „prietenoase" orașe, care au recepționat pozitiv noua mișcare religioasă și unde exista încă de la anul 100 o biserică, apar în tabelul de mai jos cu litere îngroșate; orașele redate cu caractere cursive au fost cele în care prima biserică apare abia la anul 200 d.Cr. Cele subliniate sunt orașele greco-romane unde nu exista nicio biserică la anul 200 d.Cr. (Stark, 1997: 131-132).

Tabelul 2. *Populația orașelor antice*

Orașe antice	Populație
Roma	650.000
Alexandria	400.000
Efes	200.000
Antiohia	150.000
Apamea	125.000
Pergam	120.000
Sart	100.000
Corint	100.000
Gades (Cadiz)	100.000
Memphis	90.000
Cartagina	90.000
Edessa	80.000
Siracusa	80.000
Smirna	75.000
Caesarea Maritima	45.000
Damasc	45.000
Corduba	45.000
Milano (Mediolanum)	40.000
Autun (Augustodunum)	40.000
Londra (Lugdunum)	40.000
Salamina	35.000
Atena	30.000

Sursa: Stark 1997: 131-132.

Așa cum reiese din tabelul de mai sus, se impun a fi menționate două teze interesante. Una îi aparține lui Harnack (1908), care evidenția că expansiunea creștinismului a fost direct proporțională cu mărimea orașului, variabilă exprimată

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

prin numărul total de locuitori. O a doua teorie este a lui Claude Fisher (1975) care demonstra că un oraș cu o populație mai mare poate să dea naștere la o „masă critică" necesară să evidențieze o viitoare sub-cultură cu o conduită care se abate de la regulile admise de societate, așa cum era privit creștinismul în acea vreme (Stark, 1997: 134).

Orașele greco-romane, populate de diverse (sub) culturi etnice, sufereau o puternică diviziune demografică internă din acest motiv. În plus, războaiele externe, revoltele interne, bolile, sărăcia, nivelul scăzut de trai ofereau imaginea unor comunități umane dezarticulate și haotice. În acest sens, creștinismul a oferit forța superioară pentru a înfrunta aceste neajunsuri severe ale vremii, dincolo de orice criterii legate de etnicitate sau alte asemenea. În acest sens, subliniem rolul jucat de creștinism în apariția unei civilizații fondate pe alte argumente decât cele cunoscute până atunci. Astfel,

> Creștinismul a servit ca o mișcare de revitalizare care a apărut ca răspuns la mizeria, haosul, frica și brutalitatea vieții din lumea greco-romană […] prin furnizarea de noi norme și noi tipuri de relații sociale capabile să facă față multor probleme urbane urgente (Stark 1997: 161).

7. Concluzii

Rolul femeii în creșterea demografică a creștinismului a fost important. Creștinismul a fost prima mișcare religioasă care a interzis infanticidul și avortul, iar divorțul, incestul, infidelitatea și poligamia erau condamnate. Aceste aspecte au asigurat femeii un rol foarte stabil și sigur în societate. Ratele de fertilitate au crescut, ceea ce a aisgurat un ascendent demografic al creștinilor extrem de solid.

În anul 313, în timpul împăratului Constantin, apoi și cu prilejul Edictului de la Tesalonic din 380 d.Cr., după tiparul firmei exclusive care o elimină pe cea non-exclusivă, creștinismul se impune în interiorul Imperiului Roman. Spre sfârșitul secolului al IV-lea, creștinismul devine religie de stat. În virtutea unui set de valori și elemente morale imuabile, creștinismul își dovedește superioritatea doctrinară și practică.

Creștinismul timpuriu este o mișcare religioasă *naturaliter* urbană. La un deceniu de la răstignirea lui Iisus, cultura rurală din Galileea și Palestina a fost uitată, lăsând loc celei urbane de sorginte greco-romană, care a devenit astfel leagănul și mediul dominant de manifestare ale culturii creștine.

Bibliografie

Case 1928: Shirley Jackson Case, *The Acceptance of Christianity by the Roman Emperors* în „Papers of the American Society of Church History", New York, G. P. Putnam's Sons.

Flinn 2007: Frank K. Flinn, *Encyclopedia of Catholicism*, New York, Facts on File.

Goodneough 1931: Erwin R. Goodneough, *The Church in the Roman Empire*, New York, Holt.

Judge 1960: Edwin A. Judge, *The Social Pattern of Christian Groups in the First Century*, London, Tyndale.

Meeks 1983: Wayne Meeks, *The First Urban Christians*, New Haven, Yale University Press.

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)

Ramsey 1979: William M. Ramsey, *The Church in the Roman Empire before A.D. 170*, New York, Putnam.
Stark 1997: Rodney Stark, *The Rise of Christianity: How the Obscure, Marginal Jesus Movement Became the Dominant Religious Force in the Western World in a Few Centuries*, San Francisco, Harper Collins.
Stark 2006: Rodney Stark, *Cities of God: The Real Story of How Christianity Became an Urban Movement and Conquered Rome*, San Francisco, Harper One.
Thermos 2012: Vasilios Thermos, *Despre problemele vieții creștine contemporane*, București, Sophia.
Weber 1978: Max Weber, *Economy and Society*, New York, University of California Press.
*** 1988: *Noul Testament cu Psalmii, Evanghelia lui Matei*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
*** 1988: *Noul Testament cu Psalmii, Faptele Sfinților Apostoli*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
*** 2014: Conferința Edictum Dei, *Dumnezeu și experiența modernității*, susținută de Horia-Roman Patapievici la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca [accesată la http://www.edictum.ro/dumnezeu-si-experienta-modernitatii-v/.].

The Economic Analysis of Early Messianic Movement

The question about the appearance of Christianity needs many answers and reflections from different angles. How was it possible that such a marginal Messianic movement (from Eastern Roman Empire) become an important religious order in a pagan and intolerant world? How Christianity made its way in a society where many religions were protected by different emperors? Which were the initial critical elements that stimulated it? How Christianity defeated many pagan religions and has become, over time, the dominant creed for the entire Western world? Was it an urban religious movement? From the demographic point of view and then considering the role of women in such evolution, the open social networks (based on a structure of direct interpersonal connections), the role of low strata in the birth of Christianity, as well as the impact of middle and upper classes on the development of the Messianic movement can intertwine into a thesis that might be called "cultural continuity". This raises rather intriguing arguments in solving such historical and religious "critical junction".

BDD-A8108 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:27 UTC)